

Żyromski, Stanisław

"Rocznik Statystyczny województwa olsztyńskiego 1973", Olsztyn 1973 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 553-555

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

za takie uznać jeszcze należy rozdziały traktujące o plebiscycie 1920 roku, Związku Polaków w Prusach Wschodnich i Związku Polaków w Niemczech. Autor pisze je w oparciu o liczne materiały źródłowe, obficie cytując akta, dokumenty niemieckie, przytacza tabele i zestawienia statystyczne. A więc świadomie swoje wspomnienia rozbudował źródłami pisanymi. Konsekwentnie idąc, winien był sięgnąć do podstawowych opracowań na te tematy, choćby po to, aby się do nich ustosunkować. Mam tu na myśli prace Wojciecha Wrzesińskiego, Zygmunta Lietza czy też Henryka Kapiszewskiego. Sugestia ta wydaje się być tym bardziej uzasadniona, że ambicją autora omawianego tomu jest przedstawienie syntezy dziejów ruchu młodzieżowego i harcerskiego na Warmii i Powiślu. Synteza ta nie będzie pełna bez uwzględnienia tego, co dotąd już na ten temat napisano, również bez krytycznego ustosunkowania się do drukowanych wcześniej opracowań.

Z nowo wprowadzonych w drugim wydaniu książki rozdziałów na szczególną uwagę zasługują także partie wspomnień na temat dziejów walki o polską szkołę na Powiślu i Warmii oraz dziejów rodziny Kiwickich z Dłużka na Mazurach. Kierując się sugestiami krytyków autor przerebadował znaczną część rozdziałów pierwszego wydania. Można by mieć co prawda pretensje, że nowa wersja książki Jana Boenigka również nie obejmuje całego bogatego przebiegu jego życia, można by także wyrazić żal, że wiele interesujących faktów autor ujął skróto lub tylko zasygnalizował (np. próby organizowania ruchu oporu w Olsztynie w sierpniu 1939 roku).

W stosunku do pierwszego wydania rozbudowano także materiał fotograficzny zawierający na wkładkach 56 rzadkich dziś zdjęć, przedstawiających sylwetki zasłużonych działaczy ruchu polskiego, winiety wychodzących w Niemczech polskich gazet, fotokopie dokumentów ilustrujących działalność polskich organizacji w byłych Prusach Wschodnich. Wiele z tych reprodukcji to materiały unikalne, nigdzie dotąd nie publikowane. Tom zaopatrzone również w tak bardzo potrzebne przy tego rodzaju pracy indeksy nazwisk i miejscowości.

Tadeusz Swat

Rocznik Statystyczny Województwa Olsztyńskiego 1973, R. XIV, Olsztyn 1973, Wojewódzki Urząd Statystyczny, ss. 440, tabl. 281, wykresów 16.

„Rocznik Statystyczny Województwa Olsztyńskiego”, jako czternasty tom informacji o Warmii i Mazurach, dostarcza materiału dotyczącego całokształtu życia tego regionu w 1972 r. Materiał ten zawarto w 281 tablicach i 16 wykresach. Zakres tematyczny niniejszego tomu, w porównaniu z poprzednimi, rozszerzono o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 8 grudnia 1970 r. w zakresie stanu i struktury ludności, gospodarstw domowych i zasobów mieszkaniowych, a ponadto o niektóre zagadnienia w kilku innych działach. Większość z 18 działów tematycznych „Rocznika” poprzedzają uwagi natury ogólnej i metodycznej, a część wstępna zawiera przeglądowe tablice, które informują o rozwoju społeczno-gospodarczym województwa i poszczególnych powiatów. W części dotyczącej województwa porównano dane regionu z danymi dotyczącymi Polski, natomiast wyniki liczbowe powiatów ukazano na tle województwa.

Przegląd liczb, zawartych w części I, wskazuje, że na terenie województwa olsztyńskiego w 1972 r. mieszkało 3% całej ludności kraju, a gospodarka społecznie zatrudniała 2,6% ogółu zatrudnionych w kraju w tym sektorze. Udział produkcji przemysłowej województwa w produkcji ogólnokrajowej charakteryzują następujące liczby: produkcja maszyn i narzędzi rolniczych — 8,7%; opon samochodowych — 47,9%; płyt pilśniowych — 9,2%; płyt wiórowych — 18,1% i serów dojrzewających — 23,9%. Dodać należy, że ogólna powierzchnia zasiewów wynosiła 5,4% w skali kraju; zbiory 4 zbóż wynosiły 4,6% ogólnych zbiorów kraju; pogłowie bydła — 6,1% i trzody chlewnej — 4,4% ogólnego pogłowia w kraju.

Przedstawione wyżej dane dobrze oddają charakter gospodarczy województwa, które jest regionem rolniczo-przemysłowym z produkcją przemysłową opartą w głównej mierze na surowcach rolnych i leśnych.

Dział I zawiera informacje geograficzne, meteorologiczne oraz nowy podział administracyjny według powiatów. Na terenie województwa zamiast 176 gromad utwo-

rzo 1 stycznia 1973 r. 95 gmin, zmniejszono liczbę sołectw, a dwa osiedla miejskie otrzymały rangę miast. Tym samym liczba miast w województwie wzrosła do 39.

Dział II przedstawia informacje dotyczące ludności. W końcu 1972 r. w województwie mieszkało 992,1 tys. osób, w tym pół miliona stanowiły kobiety. Według nowego podziału administracyjnego liczba ludności miejskiej wynosiła 414,4 tys. osób, czyli 41,8% całej ludności województwa, a gęstość zaludnienia wzrosła do 47 osób na 1 km². W stolicy województwa, Olsztynie, mieszkało ponad 99 tys. ludności, drugim miastem pod względem liczby mieszkańców była Ostróda (22,2 tys.), na trzecim miejscu uplasował się Kętrzyn (20,0 tys. ludności).

Pod względem struktury wieku, ludność województwa olsztyńskiego stanowiła w 1972 r. młodą społeczność, albowiem 30,8% ogółu ludności przypadało na dzieci i młodzież w wieku 0—14 lat, a udział starszych pokoleń (w wieku 60 i więcej lat) wynosił 9,6%. Struktura wieku ludności kształtowała się pod wpływem kilku czynników, wśród których na uwagę zasługuje stosunkowo wysoki poziom urodzeń żywych, tendencja spadkowa zgonów niemowląt oraz wysoki przyrost naturalny.

Na 1000 ludności przypadało w 1972 r. 20,6 urodzeń żywych i 6,1 zgonów, co w konsekwencji wyznaczyło współczynnik przyrostu naturalnego ludności na 14,5 promille. Był on w stosunku do minionych lat znacznie niższy, ale w porównaniu do innych województw w dalszym ciągu wysoki. Stopa przyrostu naturalnego w porównaniu do 1970 r. wzrosła minimalnie — o 0,9 punkta. Zwrot od tendencji malejącej do tendencji rosnącej stopy przyrostu naturalnego nastąpił w wyniku nieznacznego wzrostu stopy urodzeń żywych w miastach i na wsi przy jednoczesnym minimalnym spadku stopy zgonów. Poziom zgonów niemowląt wykazuje w dalszym ciągu tendencję malejącą. O ile w 1970 r. na 1000 urodzeń żywych umierało 31,9 niemowląt, to w 1972 r. liczba dzieci w wieku 0 lat, które wypełniły cmentarze ziemni olsztyńskiej, wynosiła 25,5 na 1000 urodzeń żywych.

Ogólnie rzecz biorąc cechy charakterystyczne rozrodczości w województwie olsztyńskim są następujące: prawie dwukrotnie więcej urodzeń żywych wśród ludności wiejskiej w porównaniu do ludności miast oraz wzrost udziału dzieci pierwszych trzech numerów porządkowych urodzeń u matki, przy równoległym spadku urodzeń czwartej i wyższej kolejności.

Informacje o zatrudnieniu ludności województwa przynosi dział III. W końcu 1972 r. w uspołecznionej gospodarce pracowało 281,0 tys. ludności, w tym 114,8 tys. kobiet. Tym samym ogólny wskaźnik feminizacji zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej wynosił 40,9%. W sektorze I czyli w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie pracowało 18,8% ogółu zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej. W sektorze II obejmującym przemysł i budownictwo było 33,8% zatrudnionych. Wreszcie sektor III, czyli szeroko pojęte usługi zatrudniał 47,4% ogółu pracujących w gospodarce uspołecznionej. Ponad 37% pracujących w gospodarce uspołecznionej posiadało w 1972 r. co najmniej zasadnicze wykształcenie zawodowe, a ponad 19,1% legitymowało się średnim lub wyższym wykształceniem.

Nakłady na inwestycje w gospodarce województwa wzrosły w 1972 r. do 7,9 miliarda złotych, z czego 34,2% włożono w rolnictwo, 27,4% w przemysł i 15,8% w gospodarkę mieszkaniową i komunalną. Ponad połowę nakładów inwestycyjnych stanowiły roboty budowlano-montażowe, ponad dwie piąte ogółu nakładów pochłonęły maszyny, urządzenia, środki transportowe, narzędzia i inwentarz. Największy udział w nakładach inwestycyjnych przypadł dla stolicy Warmii i Mazur, na kolejnych miejscach znalazły się powiaty: kętrzyński, braniewski, bartoszycki, ostródzki. W ramach czynów społecznych zrealizowano prace wartości 158,6 miliona złotych, przy czym palmę pierwszeństwa w tym zakresie zdobyła ludność powiatu działdowskiego.

Kolejne działy od V do XI wykazują dorobek gospodarczy województwa olsztyńskiego w przemyśle, budownictwie, rolnictwie i leśnictwie, transporcie i łączności, handlu, gospodarce mieszkaniowej i komunalnej oraz w usługach i rzemiośle. Oto kilka informacji z wymienionych działów „Rocznika”.

Produkcja globalna przemysłu uspołecznionego wzrosła w 1972 r. o 15,8% w porównaniu do roku poprzedniego. W strukturze produkcji nastąpiły zmiany na rzecz powiększenia udziału przemysłu maszynowego, materiałów budowlanych, włókienniczego i odzieżowego. Przeciętna płaca w przemyśle wzrosła do 2,4 tys. złotych czyli o 5,8% w porównaniu do 1971 r. Odpowiednie dane dla budownictwa wynoszą 3,0 tys.

złoty i 10,6%. W 1972 r. budownictwo oddało 993 budynki mieszkalne, z tego w miastach 561 i na wsi 432.

W produkcji rolnej i leśnej odnotować należy wzrost produkcji wielu artykułów, na przykład żyta, ziemniaków, buraków cukrowych, mięsa i mleka. Jeżeli uwzględni się przy tym zmniejszenie się powierzchni użytków rolnych, nasuwa się wniosek, że powyższe wyniki uzyskano na skutek dalszej intensyfikacji czyli zwiększonej wydajności w rolnictwie i leśnictwie. O ile północna część województwa specjalizuje się w hodowli bydła, to część południowo-zachodnia w hodowli trzody chlewnej. Oba te obszary uzyskują plony 4 zbóż powyżej przeciętnych województwa.

Dane liczbowe działu *Transport i łączność* wskazują, że przy minimalnych zmianach w sieci drogowej i placówek pocztowo-telekomunikacyjnych oraz przy nieznacznym wzroście liczby samochodów ciężarowych, transport województwa wykonał stosunkowo większą pracę przewozową. Przewozy ładunków wyniosły 128,8 miliona tonokilometrów, a przewozy pasażerów 842,6 miliona pasażerokilometrów. Na 1000 ludności przypadało w 1972 r. 59,5 aparatów telefonicznych w mieście i 12,7 na wsi.

Sieć handlu detalicznego wzrosła o 62 placówki, sprzedaż detaliczna na 1 mieszkańca wzrosła o 2,2 tysiąca złotych. Nastąpił dalszy rozwój sieci zakładów gastronomicznych tak bardzo potrzebnych dla regionu turystycznego.

W gospodarce mieszkaniowej odnotować wypada nieznaczną poprawę. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie zmniejszyła się z 4,28 w 1971 r. do 4,23 w 1972 r., na 1 izbę odpowiednio 1,33 i 1,31, przy jednoczesnym minimalnym wzroście powierzchni użytkowej na 1 osobę z 12,9 do 13,0 m².

Spółdzielnie mieszkaniowe powiększyły się o ponad 1,4 tys. kandydatów i 2,4 tys. członków mieszkających w budynkach niespółdzielczych. Nastąpiła zmiana w strukturze mieszkań według liczby izb na korzyść mieszkań cztero- i więcej izbowych.

Dział XII i XIII obejmuje zagadnienia szkolnictwa, kultury i sztuki. Nastąpił wzrost liczby placówek wychowania przedszkolnego, a mianowicie: przedszkoli z 371 do 383 w 1972 r., ognisk przedszkolnych z 208 do 539 oraz dziecińców wiejskich z 201 do 292. Tym samym liczba dzieci korzystających z wymienionych placówek powiększyła się do 32,9 tys., czyli o 13,3%. Mimo tak istotnego wzrostu liczby placówek wychowania przedszkolnego, tylko 23,5% dzieci w wieku 3—6 lat korzysta z tych instytucji.

Rzeczony rozwój ochrony zdrowia charakteryzują liczby zawarte w dziale XIV. Na 10 000 ludności przypadało w 1972 r. 11,7 lekarzy, 3,1 lekarzy dentyistów oraz 23,2 pielęgniarki z pełnymi kwalifikacjami zawodowymi, a więc i w tym zakresie nastąpiła pewna poprawa. Wzrosła liczba łóżek w szpitalach województwa olsztyńskiego, a jednocześnie zmniejszyła się liczba łóżek przypadających na jednego lekarza medycyny.

Kolejne działy omawianego „Rocznika” przedstawiają informacje z zakresu turystyki i sportu, finansów, wymiaru sprawiedliwości. W ostatnim dziale czytelnik znajdzie dane dotyczące rad narodowych, związków zawodowych i rad robotniczych.

Lektura „Rocznika” każe wyrazić myśl, że rok 1972 był dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa olsztyńskiego okresem bardzo pomyślnym. Z ogromu liczb wypukliłem tylko niektóre, w przekonaniu że trafnie zasygnalizują przemiany, jakie zaszły w życiu mieszkańców Warmii i Mazur w 1972 r.

Stanisław Zyromski